

1940 Tysk fly sneier låven på Hommelvik gård

På Hommelvik vestre sitter familien Furan samlet over en kopp kaffe en oktoberdag i 1940. Og det var også kaffe som var samtaleemne. Onkel Alf og far Peter diskuterte det siste de hadde plukket opp av forordninger, iverksatt tirsdag 22. oktober, nemlig at barn under 12 år ikke lenger skulle få kaffekort. Tidligere var grensen 6 år. Samme tirsdag utkjemper flere hundre tyske og engelske fly kanskje det hardeste slaget i lufta over den engelske kanalen - i det som ble hetende for "Battle of Britain". Tre dager senere skal et flymannskap kjempe sin kamp i lufta, men denne gangen mot topografi og en norsk rødmalt låve ovenfor Hommelvik.

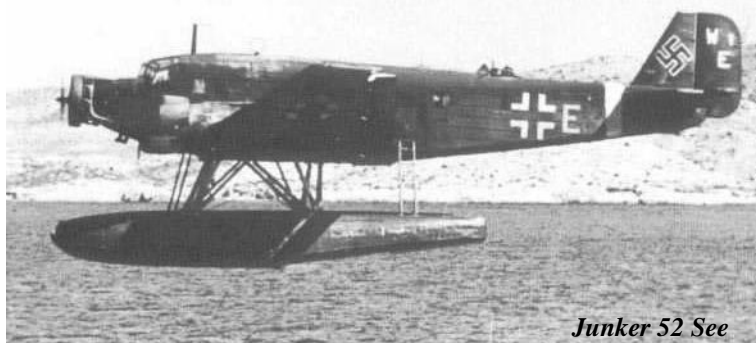
Marta og Eli
Peter og Sigrund

Et tysk fly takser på fjorden forbi Nygård i Hommelvik, i retning Svarneset. Det blåste en del fra sørøst, og piloten hadde bestemt seg for å ta fart fra ganske langt innenfor Svartneset, oppunder Solbakken. Vinden og dermed bølgene var for store ute på selve fjorden. Piloten planla derfor å ta av mot Hommelvik stasjon, svinge venstre og oppnå tilstrekkelig løft og høyde over Karlslyst slik at han raskt kunne komme seg på vestlig kurs ut av bukta. Dette hadde han gjort før. Kurven kunne bli i skarpest laget. En viss fare for *stalling* var alltid til stede, men han visste at dersom en slik indikasjon kom, kunne han forsinke svingen ved å fly mot Hågenstad hvor sørøsten raskt ville presse ham opp over det kritiske terrenget som hadde en høyde på 800 ft (247 m). Riktignok var flyet ganske så tungt, på ingen måte fullastet, men han måtte nok innrømme at det var temmelig så godt lastet med grønnsaker. Han følte han hadde et viktig oppdrag å utføre.

Mat var viktigere enn våpen.

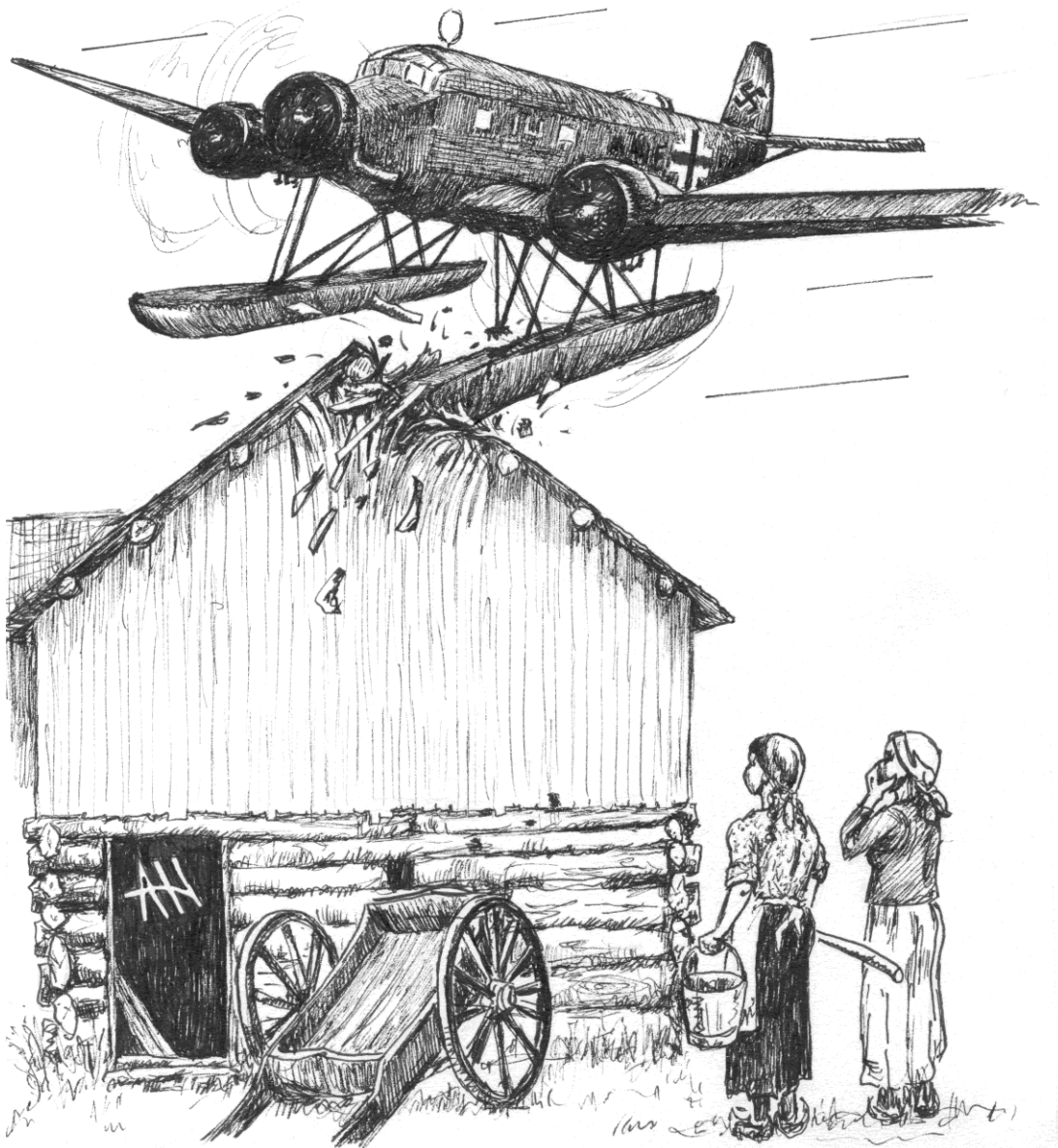
Noen hadde så absolutt behov for varene. Oppdraget måtte gjennomføres. At han balanserte på grensen hva gjaldt flyets ytelsesevner (performance), var en del av krigens lot.

Stigningsprofiler (climbgradienter) med basis i vekt, vind, temperatur, fuktighet etc. , ble selvsagt vurdert, men

Junker 52 See

flygerne var suverene, og de følte seg ganske så allierte med værgudene, hadde stor selvtillit og regnet med at ingeniørenes flygemanualer var hundre prosent solide som all annen tysk gründlichkeit. Men av og til gikk det galt. Den norske topografien var usedvanlig kreativ og skapte en del uforutsigbare overraskelser.

Mens piloten snur nedunder Solbakken, og crewet foretar de siste sjekklister, samt går igjennom flygeplanen og utflygingen en gang til, holdt Sylvia Margrethe (15) og Eli Aslaug Furan (13) på å gjøre seg klare til melking på Hommelvik vestre. Da de noen minutter senere skal gå over gårdstunet legger de merke til en stigende og brummende lyd. Datoen var fredag den 25. oktober 1940. (Hva gjelder året, er det uoverensstemmelse mellom vitnene og noen tyske opplysninger. Vitnene mener dette skjedde i 1941).

Det var ikke uvanlig at tyske fly som holdt til nede i vika, fløy over gården, men da med en mer diskant lyd. De skjønt straks at det var et fly, noe annet kunne det ikke være, men lyden var skremmende nær, og før de får summet seg ser de en svart skygge som farer over taket på låven og de hører en skjærende lyd som om noe blir revet i stykker. Det rister i bygningen, og de forstår straks at et fly har vært nede i mønet. Noen sekunder etterpå hører de et kraftig

smell etterfulgt av ulike lyder som mer en tydelig fortalte de to budeiene at flyet ikke hadde klart sammenstøtet med låven og styrtet på jordet nedenfor gårdens trønderlåna. De hadde ikke hatt tid til å bli redde, men da de ser en røyksopp stige opp - kommer reaksjonene. De løper rundt hjørnet og ser et fly - eller det som var igjen av et fly, nede på jordet - mot riksvei 50. Den ene vingen var revet av og lå et stykke unna. Deler av flyet, trolig motorene avgir en damplignende sky, men ingen brann. De to tenåringene står der og iakttar. De vingler mellom redsel og spenning. Lenger frem tør de ikke gå. Trønderlånan ga dem beskyttelse.

Flyet var en Junker 52, populært kalt "Tante Ju". Flymaskinen med tre motorer kunne ta 17 passasjerer, og hadde en maks take-off vekt på 11 000 kg. Den datoen var det for det meste grønnsaker om bord. Hva årsaken til havariet var, får vi aldri vite. Det kunne være vinden, en lumsk sørøst som plutselig ga medvind (tailwind) og ødela løftet eller skapte windshear/downdrafts. Kanskje forskjøv lasta seg? Ja, det kunne være tekniske årsaker, tretthetsbrudd etc. Uansett kom ikke flyet seg over husene på Hommelvik vestre, men sneide bort i mønet på låven med den følge at flyet trolig ble tippet rundt og havarerte på jordet, hvorpå en vinge ble avrevet i sammenstøtet med et tre. Så snurret flyet rundt, før det gled videre nedover mot riksveien. Posisjon: N63.25.594 E010.49.033. På den tiden var det på et vis to veier, i og med at den nye riksvei 50 var i ferd med å bli ferdig. Flyet tilhørte Transportstaffell./KGr.z.b.v 108, med base i Hommelvik og var et sjøfly (Ju52 See med flottører). Produksjonsnummer: 6945. Denne dagen var det som nevnt trolig ikke mange om bord. Kilder tilsier at det var kun en person utenom crewet på tre. Og med stor sannsynlighet var dette den 25-årige feldwebel Hans Groth, f. 30. august 1915 i Steinkirchen. Han tilhørte Stab II Gebirgs-division, og omkom i havariet. Crewet overlevde.

Eli og Sylvia verken ville eller turde gå nedover mot flyet. Pappa Peter og onkel Alf hadde kommet til og var allerede på vei nedover, men ble jaget oppover igjen av den første tyskeren som tok seg ut av vraket. Dette var nok selve flygeren. Eli erindrer at han hadde på seg en hvit

kjeldress (flightsuit) med mye blod på. Han kom opp til gårds for å ringe. De to tenåringene glemte nok melkinga for en stund. Spenningen satt i kroppen. Etter hvert samlet det seg mye folk. Tyskere kom kjørende opp fra Hommelvik. Aksel Sundt, f. 11. juli 1937, forteller at flere unger fra Solbakkan tok seg bortover mot flyet, men ble raskt og effektivt jaget unna. Vår Eli, født 8. april 1928 - senere gift Sandmark, forteller at oppryddingsarbeidet gikk fort unna, og store deler av vraket var kjørt bort da hun utpå kvelden skulle nedover til ei sydame i Muruvik.

Et annet vitne til ulykka var Morten Moan (f. 1918). Han arbeidet den dagen med den nye R50 straks nedenfor. Han husker den dag i dag at han reiste seg opp og så opp mot våningshuset på Hommelvik gård. Han la nemlig merke til en stigende lyd fra den retningen, som noen sekunder senere skulle vise seg å være Junkeren som strevde med å få høyde. Brått ser han flyet kommer over fjøset, hvor det forsøker å svinge unna takmønet, slik at det var i ganske kraftig krenking i det flyet så vidt tar nedi toppen. Flyet blir så kastet på ryggen og faller ned kun 100 m fra der de holdt på med veien. *"Ble du ikke redd"*, spør jeg Morten en junidag i 2007. *"Nei, det gikk så fort og plutselig var det over - ingen eksplosjon, ingen brann - flyet bare sklei litt nedover på ryggen,"* - svarer Morten. Så forteller han at de løp bort til flyet, og ved ankomst kom flygeren krabbende ut. Han gikk mot dem med en pistol hevet. Det glemmer ikke Morten. Og han glemmer heller ikke en stund etterpå, da ankommende tyskere bar ut den døde Hans Groth. Han var kuttet i to.

Morten Moan forteller meg om en episode til under krigen som han har tenkt en del på, og som han innrømmer var temmelig dumdristig. Det var dårlig både med mat og "pæng" under krigen, og en dag var han og en kamerat vitne til at det kom en tysk båt med melsekker til Hommelvik, som ble lastet over på en jernbanevogn. Guttene holdt på med sitt i nærheten, og da vakta på andre siden av vogna var på vei litt vekk, dristet de seg opp i vogna og stjal 2 femtikilos sekker. De bar de tunge sekkene bort til et lagerskur og gjemte de der med tanke på å komme tilbake og hente sekkene senere. Som sagt, så gjort - men da var sekkene borte. For utenforstående ville nok første tanke vært: tyskerne, og at broen begynte å brenne for guttene. Men Morten skjønnte at andre hommelvikinger hadde vært på ferde, og visste hvordan de tenkte, så han fant sekkene gjemt et annet sted. Og så kommer frekheten selv: Morten Moan fikk manøvrert de tunge sekkene ned på sykkelbrettet, og fri og freidig spaserte han med den trillende sykkelboret bortover mot utkjørselen og de tyske vaktene. Og med sekkene vendt opp, med hakekorset godt synlig - vandret Moan tvert forbi vaktene som om ingenting hadde skjedd. Han var helt troskyldig, og så mest ut som hvilken som helst tysk baker som hadde hentet seg tiltenkt råstoff. Med tanke på dette kapittelets innhold, har jeg en mistanke om at familien Moan hadde både mel og grønnsaker en stund.

Tyskerne tok over Hommelvik vestre i 1944, slik at familien måtte flytte ut i mastua. Her bodde da Peter (1900-1969) og Olaug Synøve (1902-1993) med sine fire barn til freden kom. Et av disse var Marta Gurli. Hun ble gift med John Svare, se *Stjørdalens krønike*, bind 4 - side 72. I dag er det Petter Haave som driver gården. Han er sønn av Sylvia Margrethe - som var vitne til den underlige tyske innhøstningen i 1940. Det har nok aldri vært mer grønnsaker på en gang på Hommelvik vestre.